

הלכות ברכת השמים סימן ריז

ביאורים ומוספים

סימן ריז

ברכת השמים והמגמר

[משנ"ב ס"ק א]

אם לא שנטלו בידו להריח בו, איתא נטילה משנה לו עכ"ל
לריחא וצריך לברך⁽¹⁾.

(1) אמנם החז"א (או"ח סי' לה ס"ק א) כתב, שדבר שאינו עומד
לריח, אין מברכים עליו כלל אלא אם כן יחדו להריח בו. ולכן אין
מועיל מה שנטלם בידו להריח, שהרי מוזרים למקומם, אלא אם
כן מיעדם לכך שיבואו אנשים לחדר להריחם.

[משנ"ב ס"ק ו]

ואפילו נצא מביתו ונדעתו לחזור מקד אין צריך לברך עליהם, בין
שהיה דעתו מתחלה להריח בהם בכל שעה⁽²⁾; ואם הלך לעסקיו או
להתפלל בבית-ההפגסה⁽³⁾, הוי הפסק וצריך לברך שנית⁽⁴⁾.

(2) וכן לגבי מי שמריח ביום כיפור כדי להשלים מנין מאה ברכות,

כתב לקמן (סי' תריב ס"ק יח) ולעיל (סי' מו ס"ק יד) שכל זמן שלא
הסיח דעתו מלהריח אסור לחזור ולברך, דהוי ברכה שאינה
צריכה.

(3) כאן לגבי ברכת הריח כתב שאם יצא לבית הפנסה צריך לברך
שנית, ואילו לענין לחזור ולברך לישב בסוכה כשיצא מהסוכה
לבית הכנסת, כתב בשע"צ לקמן (סי' תרלט ס"ק צא) שנחלקו
בכך האחרונים, האם הליכה נחשבת הפסק. ומסיק שם שבאותה
סעודה אין צריך לברך. אבל אם הוא בין שתי סעודות, יש לצרף
את דעת הטוברים שבשתי סעודות צריך לחזור ולברך. ולגבי חיוב
לחזור ולברך על סעודתו, כתב לעיל (סי' קעח ס"ק מז) שהליכה
לבית הכנסת אינה נחשבת הפסק אם לא הסיח דעתו בינתיים
מלאכול.

(4) לגבי חיוב לחזור ולברך על סעודתו, כתב לעיל (שם ס"ק
מח) שאם ישן שינת עראי אפילו למשך זמן של בערך שעה,
אינו הפסק כיון שנטנס בשינה. אבל אם ישן על מיטתו שינת
קבע הוי הפסק. וראה מה שכתבנו שם בגור שינת קבע ושינת
עראי.

קלב באר הגולה

הלכות ברפת הבשמים סימן ריז

ריז ברפת הבשמים והמגמר, וכו' ח' סעיפים :

א פרטות ג' ב טור
והפירוש ק"ש ר"מ
פרטות ג' ב טור

א (א) הנכנס לחנותו של בושם שיש בו מיני בשמים, (ב) מכרף (ג) 'בורא מיני בשמים'. לשב
שם כל היום, אינו מכרף (ד) אלא אחת. (ה) נכנס ויוצא נכנס ויוצא, מכרף על כל פעם; י' ודוקא שלא
היה דעתו לחזר, אבל (ו) הנה דעתו (ז) לחזר (ח) לא יכרף: ב אין מכרין על הרים אלא אם כן

באר היטב

בסדר ואינו פתוח אינו מכרף אפילו פתחו לחרים, כיון שהבשמים לא נעשו
שם לחרים, מ"א: (ז) לחזר, ב"ל דוקא שהיה דעתו לחזר לאחור, מ"א:
(ח) לא יכרף, ואם כשחזר מרים בבשמים אחרים צריך לחזר ולכרף, מ"א:

(ב) כמ"ב, דוקא אם נתפנו לחרים, אבל אם לא נתפנו לחרים פטור, ומש"ה
ניחא דלא אמר המוכר בשמים חוב לכרף בכל פעם שעוסק בהם, אלא
ודאי דפטור כיון שלא נתפנו לחרים והרים אתי מפילא, ט"ז. אם מנחים

באר היטב

משנה ברורה

* הנכנס לחנותו וכו'. עין באר"ה רבה שדעתו דהוא הדין
אפשרי"ק, ובקצור שלחן ערוך במסכת כתב לחמה, דבית
של רפואות שאדם פירא אינו קונה, וחולה פלאו הכי קונה ספי הרפואות,
אפשר דלא שפ"ק האי סבא דניחא לה דניחא אינשי וניחא וניחא מנה,
עין שם, ובאמת אינו מכרף סבתו, דגם כן ניחא להו דניחא מכוון
ודעו ששם יש אפס"ק, אך מצד אחר יש להסתפק, עין לקטן בדבור
המתחיל 'אלא ריח' וכו', וגם יש לצרף לזה דעת הש"י היבא שאין מוכן

א (א) הנכנס לחנותו וכו'. ואף דבסעיף ב מבאר דבניין
שיהא נעשה הפשם לחרים, וזה הלא פגם סחירתו בחנותו
רק למכור? באמת גם כן נקרא עשוי לחרים, דניחא לה
שחירו אינשי ריח הבשם ויכאוו לקנות ממנו [גמרא]. ולפי
זה, אם מנחים בשמים (ב) בסדרו של חנוני הבושם ולא
בחנותו [דרינו] שאין מנחים במקום שמצוי יוצאים
ונכנסים], דהתם לא עבדא לריחא, או אפילו אם נתפנו הנכנס

שם לחרים בהם אין צריך לכרף, (ג) אם לא שגטלו בידו לחרים בו, אותה נטילה משנה לו עבדא לריחא וצריך לכרף:
(ב) מכרף. יש (ג) אומרים דדוקא במתפנו לחרים, אבל באינו מתפנו אלא שהרים בא מאליו ונהנה מנה, אינו מכרף. (ד) אבל
רבים חולקים על זה וסבירא להו דאפילו אינו מרים במתפנו, כיון שהבשמים נעשים כדי לחרים בהם והוא נהנה, מכרף:
(ג) 'בורא מיני בשמים'. משום שבחנותו של בשמים נמצאים בו עצי ועשבי בשמים, לפיכך מכרף 'מיני בשמים'. ולא דמי להא
דלעיל סימן רטז סעיף י, דאם היה לפניו עצי ועשבי דמכרף על כל אחד ברכה הראויה לו: התם מרי שמביאין לפניו שנים או
שלושה מינים ונוטל בידו מכל מין בפני עצמו להריח, לפיכך מכרף אפילו מין בפני עצמו, מה שאין כן הכא שאינו נוטל בידו
שום בשם, אלא פשנכנס עולה לו ריח מן פמה מיני בשמים כאחת, לפיכך מכרף ברכה כוללת [אחרונים]: (ד) אלא אחת. ולא
נפקא מנה בזה (ה) אם הסיח דעתו או לא, כיון שהריח עולה לו תדיר כל זמן שהוא יושב בחנותו, ובעל החנות גופה נמי,
(ו) פעם ראשון שבכל יום שנכנס לחנותו צריך לכרף עליו לפי שהנה מרים, ותו לא, ואפילו נכנס ויוצא, דהא דעתו לחזר שוב
לחנותו, ודוקלמה. (ז) ויש אחרונים שסוברין, שאפילו בפעם ראשון פשנכנס לחנותו אין צריך לכרף, ועל-כן טוב שיכין לחרים,
ואז לכלי עלמא יזהר צריך לכרף בפעם ראשון: (ח) נכנס ויוצא וכו'. וכל-שפן פשנכנס לחנותו של בושם אחר, (ט) בודאי צריך
לכרף שם פעם אחת: (ו) הנה דעתו לחזר. ודוקא פשהה (ט) דעתו לחזר מיד. אגדות בשמים שמנחים על השלחן לחרים בהם,
אם נוטלו פעם אחד לחרים בו ומכרף עליו וחזר ומניחו על השלחן, (י) אם הנה דעתו לחזר ולחרים בו, אין צריך לכרף עליהם
כשחזר ומרים בהם, ואפילו יצא מביתו ודעתו לחזר מיד (יא) אין צריך לכרף עליהם, כיון שהיה דעתו מתחלה לחרים בהם בכל
שעה; ואם הלך לעסקיו או להתפלל בבית-הכנסת, הרי הפסק וצריך לכרף שנית: (י) לא יכרף. ואפילו כשחזר ומרים (יב) בבשמים

שער הציין

(א) מגן-אברהם, עין שם, ופשוט דכוננו הוא כמו שבארתי במשנה ברורה, דאין בידו בידו של חנוני המכיר הבשמים לסחורה דהינו להוציאם אחר-כך לחנותו
למכור, דאי מרי בעל-הבית המכיר בשמים בידו כדי להנות מריחם, ואז בודאי אף-על-גב דאינו חנון ולא שפ"ק דניחא לה דניחא אינשי, אפילו הכי אם
נכנס אדם אחד בביתו ומרים בודאי צריך לכרף עליו, כיון שבשמים אלו נעשו לריח וכל-פנים, וכדמוכח בש"ס מהא דמהלך חוץ למקומו בערבי
שבתא בסבירא, עין שם, ולא בעינן דאי סבא דלריחא עבדא כי חיי דניחא אינשי אלא גבי חנוני, דהוא גברא לא קנה הבשמים כדי שיהיה אלא לסחורה,
ומשום הכי בעי הגבא לסבא דניחא לה דניחא אינשי, ומשום דאי לא הכי הו' לה בידו לחרים שאין עשוי לחרים שאין מכרין עליו: (ב) פרי-מגדים ודף-החיים.
ופשוט דהוא הדין בעל הבשם גופה כשהבשמים צדין מנחים בסדרו, אם לוקחם בידו כדי לחרים בהם דצריך לכרף, דהא יחד אותם קצת לריח, ולא נפסלו במה
שהביאם מתחלה לסחורה אלא לענין לכרף עליהם פשהה עולה מאליהם, ולא באש"ן זה: (ג) בן כתב הש"י ושמך-לך בן מצדו בעלת-המיד, עין שם, וכן
השמיך חת"י-אדם ונתי הקטנה: (ד) הפ"ח ואלה רבה ונהר-שלוש וביית-מאיר ומגן-גבורים בשם ש"י נוסח הגדולה, וכן הסכים בספר 'שועות-יעקב' ובדף-החיים
וזה שהוכחו ממגן-אברהם בסעיף-קטן ה לאי ראייה היא, לפי מה שבארתי בתורה למעלה, ע"ש, וכתבו דלא דמי להא דלעיל סימן רטז סעיף ב, דהתם שהוא
פרי וצריך לאו לריחא, כל זמן שלא שטלו בידו כדי לחרים בו לא חשיבא, מה שאין כן הכא בבשמים גמורים דעומדים רק לריח, כיון ששפלים ריח טוב ונהנה
מהם סגי וכן משמע קצת מהרא"ש פרק אלו דברים, דהמקשה משהיא דאחרת על הא דבשמים של מתי: ותפוק לה דלא נתפנו לחרים: אלא ודאי דלפי השלקא
דפסק דלא בעינן שיהא עבדא לריח, כיון שנהנה אף שלא התכונן לחרים צריך לכרף, וכפילא לשי' הספקא דבי במה שנהנה מהרים בדעבדא לריח, אמנם לפי
מה שפירשתי לעיל פתת הרא"ש אין ראייה מהרא"ש, ודוק כי קצתו, וכן מוכח להדיא בסב"א לברכות ובשמיטת מקבצת פרק ביצד מכרין שנהנה שם,
דהיבא שאינו מתפנו לחרים, אף-על-פי שמרים ונהנה אינו מכרף אלא במיד דעבד לריחא, עין שם, וד' דבמיד דעבד לריחא כיון שנהנה מהרים מכרף, וכן
משמע מדברי מהר"ם בסוגיא דהנאה הנאה לו לאדם בעל-פירותו, עין שם בדבור הפתחיל 'איכא דאמרי': (ה) פרי-מגדים משבחות-הב, עין שם
שקוב דגם הש"י מודה בזה: (ו) לפי דעת האחרונים שחולקים על הש"י ודל"ז אין בעל הסנה צריך לכרף כלל כיון שאין מתפנו לחרים, וכן הסכים במגן
גבורים וישועות-יעקב: (ז) נהר-שלוש, דאף לדין חולקים על הש"י ומכרין אפילו בלא פתח לחרים כיון שנהנה הוא מהריח, מכל מקום החנוני עצמו אין
צריך לכרף, וסבירא נראה: דהנה דאמרנו גבי חנוני ניחא לה דניחא אינשי ולימי ולקנה מנה, מכל מקום לדידה גופא בודאי לא לריחא עבדא אלא לסחורה,
ולפיכך כל זמן שאין מרים במתפנו אין צריך לכרף, ומשאר אחרונים לא משמע כן: (ח) אליה רבה ודף-החיים: (ט) מגן-אברהם ואלה רבה ונהר-שלוש בסיון
תולט, וכן כתב בספר אבי-העזריה בהלכות ברכות, עין שם: (י) דף-החיים בשם פרי-מגדים, ומשמע דאם הסיח דעתו ואחר-כך רוצה לחרים צריך לכרף פעם
אחרת, ואינו דומה למה שנהנה במשנה ברורה ריש אות ד, דהתם כיון שהריח עולה תדיר הרי כלא הסיח דעתו: (יא) אף דבפרי-מגדים מסתפק בזה, ע"ש,
הוא סבירא לה להקל, ומשמע מדף-החיים דסבירא לה דהפסח-דעשה פרע משתם יציאה לחוץ: (יב) במדיו השני שבמגן-אברהם ובמסכת הגר"א, וכן כתב
במגן-גבורים, ומכל מקום אפשר דאם נוטל בידו כדי לחרים בהם ומתחלה לא היה מוכן לו הרים, גם למדיו השני צריך לכרף, דהנטילה נחשב כמשהיה:

תרגום: 1 בית-מקדש

הלכות ברפת הבשמים סימן ר"ז

נעשה להרית. יהלכך אין מברכין על בשמים של מתים והנותנים למעלה מהמטה, שאינם אלא להעביר סרחונו של מת, אבל (ח) נותנים למטה מברכין, שאינן אומר (ט) לכבוד החיים הם עשויים. ה"ן אין מברכין (י) * על בשמים * של בית הכסא ולא על שמן (יא) העשוי להעביר את הזמא: ג (יב) מגמר שמגמרין בו את הכלים (יג) אין מברכין עליו, (יד) לפי שלא נעשה להרית בעצמו של מגמר אלא כדי לתן ריח בכלים. וכן (ז) המרים בכלים שהם מגמרים אינו מברך, לפי שאין עקר, (טו) * אלא ריח בלא עקר: ד * בשמים (טז) (ס) של צרחה, כגון סקפה של בשמים (יז) תלוי (יח) בצנארה או אותה

ג שם בפסוק נא
ד וישלמי שם ה שם
כלי נ ו
ומכרה וצוה שם
ז וקבצים טף פקס
מלכות
ח שם ט תר"א

שערי תשובה

(ז) המרים בכלים, וקצת בע"כ שאין להם בשמים להבדלה רק הכלים שהיו בו הבשמים ויש לו ריח ומברכין עליו, הם עושים קרבה לכשלה, ט"ז, ע"ש: (ס) של צרחה, וקא של צרחה אבל של פנויה מברכין, ט"א, ע"ש: (י) בצנארה, ה"ה אם הסיכה בשם ופנויה, אסור, ט"ז, ע"ש. ובשכנה ג כתב דאפילו הבשמים הם על האשה, כל שלא הגיע עצמו אל האשה והבשמים נתנו ריח מברך על הרח, ע"ש:

שששששש. ועין ברכ"י ח"ג סימן תרכא לענין להרית בעושה של הקדש אסורא אקא, ע"ש:

משנה ברוחה

אחרים, גם כן (יג) אין צריך לברך: ב (ח) נותנים למטה. הנו (יד) לפני מטה: ט (ט) לכבוד החיים. כדי שיריחו ויהנו: (י) על בשמים של בית הכסא. שמולך אקטניס לביד הכסא להעביר הריח, (טו) אם הולך אדם ומרים מרחוק ריח בשמים אלו אין צריך לברך, פיון דבעלים לא עשאוהו אלא להעביר הריח, (טז) ואפילו במתכונן להרית נמי אין מברך: (יא) העשוי להעביר וכו'. כגון אדם (יז) שגופו מזה הרבה, וצריך לסוף גופו בשמים להעביר וזמנת הצנח שריחה, (יח) וכן בשאובל ודיו מוקמות ממת שנגע בגדיו באבלין וסך דיו בשמן, נמי אינו מברך, דגם כזה עקרו להעביר הזמא (יט) ולא להריח. (כ) ואין נפקא מזה בין שמן סתם לשמן אפרסמון דחשיבא, (כא) ובכל ענין אין מברך עליהם שום ברכה, פיון שלא באו אלא לסלק הזמא: ג (יב) מגמר. ששירפין בשמים, ומצדיקין פלים או בגדים על-גב עשן הבשמים ונקלט הריח בפלים או בגדים: (יג) אין מברכין עליו. בין המגמר בעצמו, (כד) בין אדם אחר שהולך ומרים: (יד) לפי שלא נעשה וכו'. מיהו, אם מתכוון לגמר כליו וגם

להרית (כג) צריך לברך עליו, דהא עומד גם לריח: (טו) אלא ריח בלא וכו'. ובצלי-בתים (כז) שאין להם בשמים להרית כמוצאי-שפת-קדש, ונוטלין מדוכה שדכו בה בשמים ונקלט בה ריח ומריחין ומברכין, ברכתן לשלח הוואו, וכמו שכתב פאן שהיא ריח שאין לו עקרו: ד (טז) של צרחה. פרוש, של אשה שהיא צרחה עליו, אבל בפנויה אפשר דמותר [מ"א]: אבל כמה אחרונים מחמירין (כה) דאפילו בפנויה אסור, דעל-ידיה נבוא לידי הרהור, וכל זה אפילו בשאינה נדה. ובתולות שלנו שסתמן בחזקת נדות הם, שאינן טובלות לנדותן, (ס) אסור לכלי עלמא, דבכלל עריות הן. וכתב בשערי-תשובה בשם הברכ"י וכו', דאפילו בבשמים של אשתו נדה אסור להרית: (יז) תלוי בצנארה. (כו) יש מאחרונים שכתבו דלאו דוקא בשווא תלוי בצנארה, אלא

שער הציון

(יג) ולא דמי להא דסימן קצח, דבברכים שאין טעמים ברכה אחרונה אם רק שנה מקומו צריך לברך ואפילו היה בדעתו לחזור, שאין הם דחפור משהו נכלומר, שצריך מחדש לעשות מצוה דהינו לאכל ולשתות. מה שאין פן הקא דאינו מחפר מצוה, שכתב בשערי-תשובה, דברים בא מצעמו, ולכך רק אם לא סלק בדעתו, דהינו שדעתו לחזור, כגו [מ"א]: (ד) וכן הוא לשון הגדולי. עין שם. וכל שהבשמים פשוטה, בודאי נעשה להעביר הריח, עין גרסת הרמב"ם: (טו) דבעלים גופיהו בודאי אינם יכולים לברך שם, דהמקום טעוף. ועין בבאור הלכה. ואפילו בעלים בעת שמכניסין הבשמים בבית להולכים לבית הכסא, גם כן אין צריך לברך, דהא אינם עשויים לריח, וכן משמע מרש"י [פמ"ג]: (טז) כן כתב בהדא בשערי-תשובה שכתב פאן דברים וכן כתב מגד אברהם והג"א. ועין בפרי"מ גדים ששצד דכנה אפילו נוטל אדם אחד כדי להרית בו נמי אינו מברך, וגרע מאחריו דגם כן סתמא לא לריח קאי, ואפילו הכי אם נוטלו כדי להרית מברך, משום דכנה נעשה לבחילה כפרוש להעביר הריח ולא להרית, גרע טפי: ומכל מקום לא בריך לה כל-כך דבר זה, עין שם, ועין לקמן בסימן רצו סעיף ו ורצו סעיף ב, ומשמע דאינו מברך: (יז) רש"י והמפרשים: (יט) ואם מתכוון בסתם להעביר הזמא וגם להרית, מסתפק הפרי"מ גדים. עין שם: (כ) מגד אברהם לדעת התוספות בפרק ביצד מברכין, וכן משמע מסתמא כל הפוסקים, ודלא כרש"י, וכן כתב באשכול הדגא: (כא) הנו אפילו מהפן להרית, וכו': (כב) כדמוכח בש"ס שם: (כג) כן מצד באלה רבה ומוגד בבורים, ונראה לי דאפילו להדמשק אליצור שמפרש לדעת הג"א דבכונן לאכל וגם להרית דאינו צריך לברך, הנו דוקא שם שאינו עומד בעקרו לריח, מה שאין פן הקא דעומד בעקרו לריח: (כד) ואפילו לדעת הג"א דבכונן לאכל וגם להרית דאינו צריך לברך, הנו דוקא שם שאינו עומד בעקרו לריח, ולא כפאן שנקלט מאליהו בלי כנה וט"ו. והפרי"מ גדים מפקפק בזה, עין שם, ודעתו דאם אין לו בשמים אחרים יתחם כמוצאי-שפת להשיב הנפש ולא יברך עליהם: (כס) אלהי רבה ומוד וקציעה וש"א: (כו) כן כתב הפרי"מ גדים, דבכנה נמי אינא דלא תהרבו לגלות צרחה: (ז) ט"ז וה"ה אדם ושערי-תשובה בשם הברכ"י וכו'. וכפי הנראה דהא הש"י דבר זה להסתכלות בבגדי צבעונים של אשה כשצופיה, שאסור אפילו להלוי על הפתל, דמכבד באבן העזר סימן כא, ששא נבוא להרחרר בה, ומרי הט"ז בקפה של בשמים המצוה לנשים [נח"ש]. ואפשר דאפילו לבגד הפתל בשם ששני כנסת הגדולה דלא סביקא לה בהש"י, והא דוקא באינו מתכוון להרית ודלדיוהו סביקא לה דבעלמא אפילו אינו מכונן להרית צריך לברך, כל שנהנה מהריח, אבל כשמתכוון להרית אפילו ליריחו אסור, ויבוא לידי הרהור. ועין בפאמר מרדכי שהרפה להשיג על הש"י כנסת הגדולה, וביותר ששני כנסת הגדולה בעצמו כתב בסימן שלו דלשעם הרש"א שכתב: לפי שהם עשויין

